

Nissen

Lumi och Talvi har varit oskiljaktiga hela livet, men plötsligt skiljs de åt. Talvi flyttar och Lumi hamnar i nissarnas magiska land, där det tillverkas julklappar till världens alla barn. Men hur ska vännerna klara sig utan varandra – och hur ska de kunna återförenas?

Rek för åk 1 t.o.m. 5

INTRODUKTION

Nissen är en både fartfylld och stämningsfull, spännande och annorlunda julberättelse som blandar verkliga upplevelser med ett magiskt äventyr.

Precis som i *Harry Potter* rör sig berättelsen mellan två världar och låter oss följa ett barn som bär på sorg, söker sin plats och upptäcker styrkan i vänskap, fantasi och mod. Här finns lojalitet, förlust och hopp – allt invävt i vintrig nordisk magi.

Filmhandledningen inleds med ett utförligt handlingsreferat – för berättelsen är både händelserik och komplex. Därefter behandlas tematiska ingångar som filmens karaktärer, fantasi och verklighet, gemenskap och trygghet, sorg och saknad, samt sagor, myter och traditioner.

HANDLING

Filmen börjar på en bilväg genom snöklädda landskap. I baksätet på bilen sitter en flicka. Det är Talvi. Hon somnar och när hon öppnar ögonen är polisen där. Fragmentariska bilder låter oss förstå att det skett en olycka.

Två år senare är Talvi på ett barnhem men ska få komma till en ny familj. Vid sin sida har hon Lumi, som inte alls ser fram emot att den stundande förändringen. Lumi övertalar Talvi att följa med till den lilla stugan uppe på fjället, fast de inte får. När de kommer till stugan frågar Lumi om Talvi minns pappa. "Lite", svarar Talvi. "Minns du mamma?" undrar Lumi, varpå Talvi tittar bort.

Dagen övergår till kväll. På barnhemmet blir de oroliga när de märker att Talvi är borta och ger sig ut för att leta efter henne. När föreståndaren kommer på snöskoter ropar Talvi "här är vi" och tillbaka på barnhemmet bannar hon Lumi för att Lumi alltid får henne att göra dumma saker.

Talvi berättar för föreståndarinnan att Lumi inte vill följa med till de nya föräldrarna, men föreståndarinnan ler och säger att Lumi alltid kommer att vara med Talvi. "Hon är inte fantasi – hon finns på riktigt!" svarar Talvi upprört.

Dagen efter åker Talvi med sina nya föräldrar. Lumi tittar efter henne och går tillbaka till stugan. Samtidigt som Talvi lägger sig i sin nya säng i ett stort vitt designhus lägger sig Lumi på sängen i den lilla bekanta stugan. Men när de båda sluter ögonen öppnar sig en avgrund och Lumi rasar ner genom marken och berget till en främmande värld. Hon har kommit till Nisseland!

I Nisseland träffar hon Pyry, som visar henne runt. Det pågår febril aktivitet med julklappstillverkning

och inslagning av julklappar. Nissarna tycker att det är märkligt att en människa har trillat ner hos dem och upplyser om att den enda vägen ut har rasat så ingen kommer därifrån innan våren. Men Lumi måste ut, säger hon, för Talvi "är ensam nu, och ledsen. Och hon är rädd."

Samtidigt i människovärlden trevar Talvi i sin nya tillvaro. Huset må vara känslolöst, men de vuxna är varma och uppmuntrande men ger henne också utrymme att processa i sin takt. Hon smyger på dem som för att lära känna dem på avstånd.

I Nisseland blir Lumi varse att julklappar lämnar verkstaden för att transporteras med rörpost till slädhangaren varifrån jultomten åker med paket på julafton. Hon får med sig Pyry på ett rymningsförsök men stoppas i sista stund av den gamla tomtens Rääpökkä som skäller på Pyry för deras rackartyg. Men Lumi tar Pyry i försvar och tar på sig skulden.

Lumi hittar snart nya möjligheter när hon får ur Pyry nissarnas största hemlighet; att de spionerar på människobarn och för detta ändamål har en hemlig spionportal! Och inte bara det: nissarna har ett arkiv med alla barnens önskningar och deras adresser! Genom att lista ut en gåta som öppnar dörren till arkivet hamnar Lumi framför arkivnissen. Hon är dövstum men tillhandahåller hjälpsamt en tecken-språksbok och en kopp te som snart nog får Lumi att lyckas förklara vem hon söker. Men för att veta vilken Talvi som Lumi leter efter behöver arkivnissen ett efternamn, och det vet inte Lumi. Arkivnissen tar fram teckningar från alla Talvi som finns i arkivet.

I människovärlden tycker Talvi sig höra någon säga hennes namn. Kanske är det Lumi?, undrar den nya pappan och uppmanar Talvi att skicka en fin tanke tillbaka. I arkivet ser Lumi då en teckning som föreställer en bild av henne och Talvi som Talvi ritade på

Koppling till läroplanen, Lgr22

SAMHÄLLSORIENTERANDE ÄMNET ÅK 1-3

Att leva tillsammans

- Samtal om och reflektion över moraliska frågor och livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel kamratskap, könsroller och döden.

Att leva i världen

- Berättelser i antik och nordisk mytologi samt i samisk religion.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom. Några berättelser ur Bibeln och deras innebörder.

SAMHÄLLSKUNSKAP ÅK 4-5

Individer och gemenskaper

- Sociala skyddsnet för barn i olika livssituationer, i skolan och i samhället.

RELIGIONSKUNSKAP ÅK 4-5

Etik och livsfrågor

- Samtal om och reflektion över vardagliga moraliska frågor utifrån elevernas egna argument och olika religiösa tolkningar. Sådana frågor kan till exempel handla om ansvar, utanförskap, kränkningar, jämställdhet och sexualitet.
- Samtal om och reflektion över livsfrågor utifrån elevernas egna tankar och olika

religiösa tolkningar. Sådana frågor kan till exempel handla om vad som är viktigt i livet och olika föreställningar om vad som händer efter döden.

SVENSKA ÅK 1-3

Tala, lyssna och samtala

- Strukturerade samtal. Att berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer.

Texter

- Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning samt personbeskrivningar.

SVENSKA ÅK 4-5

Tala, lyssna och samtala

- Olika former av samtal. Att lyssna aktivt, ställa frågor, uttrycka tankar och känslor samt resonera och argumentera i olika samtalssituationer och i samband med demokratiska beslutsprocesser.

Texter

- Berättande texters budskap, språkliga drag och uppbyggnad. Tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar samt dialoger.

barnhemmet och därmed lyckas arkivnissen identifiera rätt Talvi och ge Lumi adressen.

Den gamle Rääpäkkä är sjuk. Han säger till sin hjärtevän Tuisku att han gläds åt att Pyry nu har fått en vän, men att Lumi kommer att behöva lämna Pyry. "Drömmar är viktiga. Även om de bara slår in ett kort ögonblick. Eller förblir drömmar", svarar Tuisku lugnt medan Rääpäkkä sluter sina ögon.

Lumi lyckas ta sig ut genom spionportalen och till Talvis hus. Men Talvi ser henne inte, bara ett svagt rosa skimmer och spår i snön. Lumi blir besviken, återvänder till portalen och beklagar sig för Pyry, som påtalar att han försökte berätta det men att Lumi i vanlig ordning inte lyssnade. Lumi säger att han har rätt.

Medan de var borta har Rääpäkkä somnat in. Lumi ångrar att hon tog sig ton mot honom men Tuisku lugnar henne med att Rääpäkkä själv kunde vara rätt tjurig. Hon berättar att han var med i det stora tunnelraset som kostade Rääpäkkä hans ben – men inte hans viljestyrka. Lumi berättar om bilolyckan och känslan att det var hennes fel för att hon blundade. Tuisku lyssnar inbörskt och säger att det inte var Lumis fel. Sen ger hon Lumi Rääpäkkäs nyckel till porten in till den kollapsade tunneln.

I människovärlden ska Talvi flytta med de nya föräldrarna till ett nytt hus, och hon skriver ett brev till

Lumi. Sen blundar hon och när hennes nya vuxna frågar varför så svarar Talvi att hon testat om de finns kvar ändå. "Vi stannar kvar här hos dig alltid" svara de ömt.

Lumi tar sig igenom tunneln och gömmer sig i jultomtens släde. På Talvis adress hoppar hon ur och möts av ett tomt hus. Hon blir förtvivlad. Men utanför huset ligger ett stort paket ur vilket Pyry hoppar upp. Han förklarar att han inte kunde lämna sin vän ensam och sen uppmuntrar han Lumi att tänka efter vart Talvi skulle lämna ett meddelande. Lumi skiner upp, letar och finner Talvis brev med den nya adressen.

Lumi och Pyry beger sig ner till kajen, hoppar på en isbrytare och gömmer sig ombord. De blir upptäckta och Lumi anklagas för att ha stulit en lampa från båten men visar att den var hennes pappas, varpå kaptenen förstår att Lumi är hans gamla kollegas dotter. Han blir rörd och kör barnen dit de ska. Vid Talvis nya mysiga röda hus med vita knutar väntar jultomten på Pyry som följer med honom i släden. Samtidigt återförenas Lumi och Talvi kärleksfullt.

"Minns du pappa" frågar Lumi. "Ja", svarar Talvi. "Minns du mamma?" frågar Lumi. "Ja", svarar Talvi. Från det varma ombonade köket ser de nya föräldrarna Talvi sitta ensam på stenen, omgiven av ett rosa sken och med ett leende på läpparna.

FILMENS KARAKTÄRER

”Han är en nisse och jag ...är jag.”

Man kan samtala om filmens karaktärer var för sig. De är olika personer med delvis lika och delvis olika egenskaper och dilemman. Karaktärernas olikheter är dock en nyckel till förståelsen av filmens underliggande berättelse, där Talvi är filmens enda karaktär (utöver några bika­raktärer på barnhemmet och hennes ”nya föräldrar”).

- Talvi är flickan som vi ser i baksätet på bilen i filmens början, som sen flyttar från barnhemmet till en ny familj. Hur skulle du beskriva Talvi som person? Varför?
- Lumi är flickan som är på barnhemmet med Talvi, men som sen trillar ner i Nisseland. Hur skulle du beskriva Lumi som person? Varför?
- Pyry är pojken i Nisseland som blir vän med Lumi. Hur skulle du beskriva Pyry som person? Varför?

Förenklat kan man sammanfatta att Talvi är reserverad och rädd, Lumi är modig och självständig och Pyry är omtänksam och lojal. Alla har saker att lära av varandra, eller om man så vill; alla tre behöver förenas och få utrymme i samma person.

I Nisseland finns den gamle tomt­enissen Rääpäk­kä och den äldre nisse­kvinnan Tuisku.

- Rääpäk­kä säger inte så mycket, men är viktig för berättelsen. Varför?
- Tuisku är varm och klok och sätter ord på saker. Hon är bra både på att lyssna och att berätta. Diskutera vad som gör Tuisku klok! Hur blir man klok?
- Hur är en bra vän? Varför? Vad gör Talvi till en bra vän? Vad gör Lumi till en bra vän? Vad gör Pyry till en bra vän?
- Hur är de ”nya föräldrarna”? Vad tycker du att de gör bra? Tycker du att de gör något mindre bra? Resonera och motivera!
- Vem är filmens huvudperson, tänker du? Varför?

FANTASI OCH VERKLIGHET

”Drömmar är viktiga. Även om de bara slår in ett kort ögonblick. Eller förblir drömmar.”

Filmen kontrasterar olika världar, relationer och känslor; människovärlden och Nisseland, att känna tilltro till andra och trygghet i sig själv, gemenskap och ensamhet, saknad och nyfikenhet, sorg och glädje. Filmen rör sig mellan fantasi och verklighet, skratt, spänning, äventyr, sorg och allvar, för att berätta en historia som är lika magisk som verklig.

- Tänkte eleverna särskilt på några av filmens kontraster? Kanske de olika miljöerna; hur var atmosfären på barnhemmet, i stugan, i Talvis nya (vita) hus, i Nisseland, i huset som Talvi flyttar till vid filmens slut?
- Var finns våra känslor? Är känslor fantasi eller verklighet? Resonera och motivera!
- Kan något vara verkligt för en person, men överkligt för en annan? Vad skulle det kunna vara i så fall, och varför?
- ”Drömmar är viktiga. Även om de bara slår in ett kort ögonblick. Eller förblir drömmar.” säger Tusiku. Vad tror du hon menar med det? Varför behöver vi drömma och fantisera? Hur vore livet utan drömmar? Diskutera!
- Vad drömmer du om i livet? Hur vill du att ditt liv ska se ut om tre år, om tio år eller om tjugo år? Hur vill du att världen runt omkring ska vara? Gör du någonting särskilt idag för att dina drömmar ska bli verklighet?
- Hur kan vi ge vår fantasi och våra drömmar näring att utvecklas?
- ”Jag klarar inte det här utan dig” säger Talvi till Lumi. Diskutera varför Talvi säger så och vad det har för betydelse i filmen!
- Vad i filmen är verkligt, tänker du? Vad i filmen är fantasi, tänker du? Diskutera och motivera!

GEMENSKAP OCH TRYGGHET

”Du kallade mig din vän, så det är klart att jag är här!”

Fantasi och drömmar är nära förenat med identitet och identifikation. Och med empati – vår förmåga att leva oss in i andra människors känslor och känna med dem.

Talvi (och Lumi) är med om något mycket svårt. Hon förlorar sina föräldrar och med dem den grundläggande trygghet som hon haft i livet. I filmen hamnar hon på ett barnhem, där de vuxna är varma och omsorgsfulla men där tillvaron är tillfällig. Två år senare ska hon nu i filmen få en ny familj.

(Om frågan kommer upp kan det vara bra att känna till att ett barn i Talvis situation i verkligheten snabbt skulle komma till en mer familjär miljö, med färre barn och stort stöd från professionella vuxna. Flytten till hennes nya vuxna – ”nya föräldrar”, som de säger i filmen – skulle också ske med stöd av upparbetade kontaktpersoner. Den här filmen gestaltar dock Talvis upplevelse.)

- Man kan känna sig ensam fast att man är tillsammans med andra. Talvi har personer omkring sig men känner sig ensam och otrygg. Varför?

- Alla har behov av att vara ensamma ibland, men om man är ofrivilligt ensam kan det kännas svårt. Hur kan man visa att man finns där för någon, om den verkar ensam?

När Talvi spiller rödbeta på den vita duken ber hon om ursäkt men hennes nya vuxna säger direkt att det inte gör någonting. I en trygg gemenskap får man vara sig själv och man får göra misstag.

- Lumi kan vara rättfram och framstå som självisk. Men när hon inser det ångrar hon sig – och blir förlåten. Varför förlåter Talvi och Pyry henne?

- Hur känns det att bli förlåten? Hur känns det att förlåta?

- När Talvi tycker sig höra någon säga hennes namn säger den nya pappan ”det kanske är Lumi?” och när Talvi senare säger att Lumi finns på riktigt så svarar han att han tror henne. Vad tror du: tror pappan att Lumi finns, eller varför säger han som han gör?

- Vad menas med bekräftelse? Varför behöver vi bli bekräftade av andra människor?

- Vad innebär det att vara trygg i sig själv? Hur blir man det?

- Hur förändras Talvi om man jämför henne vid filmens början och dess slut?
- I slutscenen omges Talvi av ett rosa skimmer – hur tolkar du det?
- Hur hjälps vi åt att skapa trygga platser tillsammans, där alla är välkomna i gemenskapen och kan vara sig själva?

SORG OCH SAKNAD

”Hon är ensam nu, och ledsen. Och hon är rädd.”

I stugan, i filmens början, när Lumi frågar om Talvi minns pappa svarar hon ”lite” och på frågan om hon minns mamma svarar Talvi inte alls. I filmens slut, när de sitter utanför det röda huset frågar Lumi samma sak och Talvi svarar med ett leende att hon minns.

Sorg är en process. Talvi kommer alltid att sakna sin mamma och pappa men med tiden förändras känslan och det sorgliga gör inte längre ont på samma sätt. Man kan tänka på den som man saknar utan att bli ledsen, man kan minnas fina saker och man kan skratta åt saker som hen sagt eller

gjort. Och man kan bli arg på saker som hen sa eller gjorde. Man kan också känna olika saker på en och samma gång, och det är helt okej!

- Hur känns det att sakna någon?
- I filmen bär Talvi (och Lumi) på skuldkänslor. Varför då?

”Jag vet helt säkert att dina föräldrar inte försvann för att du blundade. Det var inte ditt fel.” säger Tuisku. Och så är det ju. Ändå är det inte ovanligt att man känner någon form av skuld eller ansvar, eller ångrar något som man hade önskat blivit annorlunda, efter att någon har dött.

- I Nisseland dör den gamle nissen Rääpäkkä. ”Farväl Rääpäkkä”, säger Tuisku, ”nu firar vi livet!”. Sen blir det dans och skratt i Nisseland, till Rääpäkkäs minne. Tror du att Lumi (och Talvi) påverkas av den erfarenheten på något sätt? Hur och varför?
- Att ha någon att prata med när man är ledsen är viktigt. Talvi har (skapat) Lumi för att utforska och dela sina innersta känslor. Vet du vem du skulle prata med om du kände dig riktigt ledsen eller ensam med något som tynger dig?
- Lumi säger att om Talvi blundar så försvinner de nya föräldrarna också. Vid ett tillfälle provar Talvi.

Vad händer då? Vad sa de nya föräldrarna? Hur tror du att det kändes för Talvi att upptäcka att Lumi hade fel?

Att prata med en kompis, till och med en fantasivän, kan vara till hjälp. Men om man är i en svår situation eller mår dåligt behöver man prata med en vuxen. Det kan vara en förälder, en lärare, en tränare, en kompis förälder eller vem som helst som man känner förtroende för. Man kan också kontakta BRIS, där det finns trygga, erfarna, kunliga vuxna som är där för att lyssna, ge stöd och råd. Man kan ringa dem eller chatta med dem helt anonymt.

BRIS (Barnens rätt i samhället)
www.bris.se
Telefon & SMS: 116 111

SAGOR, MYTER OCH TRADITIONER

”Du kan såklart inte inträda i människovärlden synlig. Människorna får inte se nissar som spionerar. Har du någonsin sett en?”

Många sagor och myter handlar om motsatser – som gott och ont, mod och rädsla, eller trygghet och fara. Filmen *Nissen* är inget undantag, och i filmen utspelas en kamp på ett känslomässigt plan där Talvi slits mellan att hålla fast vid sin sorg och att våga tro på framtiden.

Människor har berättat sagor och myter för varandra under tusentals år. Man brukar säga att sagor finns för fantasin, medan myter finns för att förklara.

En nisse (eller tomte) befinner sig i ett spännande mellanläge och är både ett sagoväsen och ett mytiskt väsen, beroende på vilken tradition man menar och hur man använder ordet.

Den moderna nissen i filmer, böcker och julkalendrar tillverkar julklappar, gör bus och är en sagofigur. Men så finns även nissen/tomten som var en del av folktron – någon som man till exempel ställde ut gröt till, som man trodde fanns på riktigt och som användes för att förklara företeelser i vardagen. Den nissen var alltså ett mytiskt väsen.

- Vad menas med folktro?
 - Ta reda på mer om den gamla gårdstomten! Vem var han, hur var han och varför skulle man ge honom gröt?
 - Vad är ett väsen? Vilka fler väsen från folktron känner du till? Vad fyllde folktrons väsen för behov eller funktion, ge exempel!
 - Tror du på något som vi inte kan uppfatta med vår syn, hörsel eller andra sinnen? Vad och varför, i så fall?
 - I filmen är Nisseland en julklappsverkstad åt jultomten. Ta reda på varifrån idén om den moderna jultomten kommer! Varför ger jultomten paket?
- Julfirandet har förändrats genom tiderna och man kan fira jul på olika sätt, eller inte alls.
- Finns det något som är särskilt viktigt för dig under december månad? Vad och varför i så fall?
 - Vad menas med en tradition? Varför finns det traditioner? Ge exempel på olika slags traditioner!

Produktionsuppgifter

Originaltitel: Tonttu

Regi: Joonas Berghäll, Hannes Vartiainen

Land: Finland

Speltid: 80 min

Tal: Svenska (dubbad)

Text: Svenska

Tillgängliga format: VOD, DCP

Bokning

Skolbio på biograf: Smorgasbord Picture House

log@smorgasbordpicturehouse.se

Institutionella visningar: Smorgasbord Picture House

log@smorgasbordpicturehouse.se

Mer information, trailer och översikt:

www.smorgasbordpicturehouse.se/film-i-skolan